

Malířství 19. století

zimní semestr 2012

vymezení pojmu „realismus“ je možné hned v několika významových rovinách

- A) obecný pojem estetiky a teorie umění, odrážející vztah umění ke skutečnosti (protikladem je v tomto smyslu idealismus)
- B) jedna ze základních formálních tendencí v dějinách umění, směřující k věrnému vizuálnímu přepisu skutečnosti (protikladem je abstrakce)
- C) v nejužším smyslu je realismus označením uměleckého hnutí kolem poloviny 19. století, jehož hlavním představitelem byl francouzský malíř Gustave Courbet (za protiklad můžeme považovat soudobý akademismus)

realismus

- K nejdůslednějšimu uplatnění realismu došlo ve francouzském malířství, především v díle Gustava Courbета, který použil slovo *Réalisme* coby titul pro manifest, jímž doprovodil výstavu vlastních děl v roce 1855.
- Přihlášením se k tomuto dříve negativně vnímanému označení v podstatě legitimizoval název nového uměleckého hnutí, jehož byl hlavním představitelem.

realismus

- William Wordsworth (1770-1850) chce „vybírat epizody a situace z každodenního života a vyprávět je či popisovat v maximální možné míře jazykem, jaký lidé opravdu používají.“
- John Constable (1776-1837) píše o své touze rozvíjet přirozenou malbu („natural painture“), a takto popisuje předmět svého uměleckého zájmu: „Zvuk vody opouštějící mlýnský náhon etc., vrby, stará shnilá prkna, rozmoklý kůl a cihlová zeď. Miluji takové věci.“

John Constable (1776-1837), Gillinghamský mlýn, 1824, olej, plátno, 24,8 x 30,2 cm, Fitzwilliam Museum, Cambridge

počátky realistické teorie a estetiky

- Kritik Gabriel Laviron (1806–1849) již v roce 1833 preferoval přístupné a populární umění, založené pouze na zachycení viděné reality, bez alegorických či literárních aluzí.
- Gustave Planche (1808-1857) navrhl termín „realismus“ jako pojmenování pro tvorbu nové umělecké generace.

pejorativní použití termínu „realismus“

- Étienne-Jean Delécluze (1781-1863): „Realismus je barbarský způsob malby, umění je tu zneuctěno a poníženo.“ (1849)
- Ernest Chesneau (1833-1890): „Žádné poetické ztvárnění reality nedosáhlo takového stupně opovržlivosti, k jakému dospěl realismus.“ (1852)

realismus

- Gustave Courbet publikoval v roce 1855 svůj manifest realismu a v následujícím roce publicista a spisovatel Louis Edmond Duranty (1833-1880) začal vydávat časopis nazvaný *Réalisme* (1856-1857).
- Zvláště v revolučním roce 1848 být „realistou“ znamenalo také sdílet socialistické a demokratické politické postoje a usilovat o reformu společnosti.

realismus x naturalismus

- Termín „naturalismus“ se nejčastěji objevuje jako synonymum k samotnému „realismu“.
- Aby oddělili tento politicky angažovaný „realismus“ od realistické tvorby bez politických či sociálních tendencí, používali později někteří kritici spíše termín „naturalismus“.
- Jules-Antoine Castagnary (1830-1888):
„Naturalistická škola prohlašuje, že umění je výrazem života ve všech jeho fázích a rovinách, a jeho jediným cílem je reprodukovat přírodu v její maximální síle a intenzitě: je to pravda vyvažovaná vědou.“

realismus

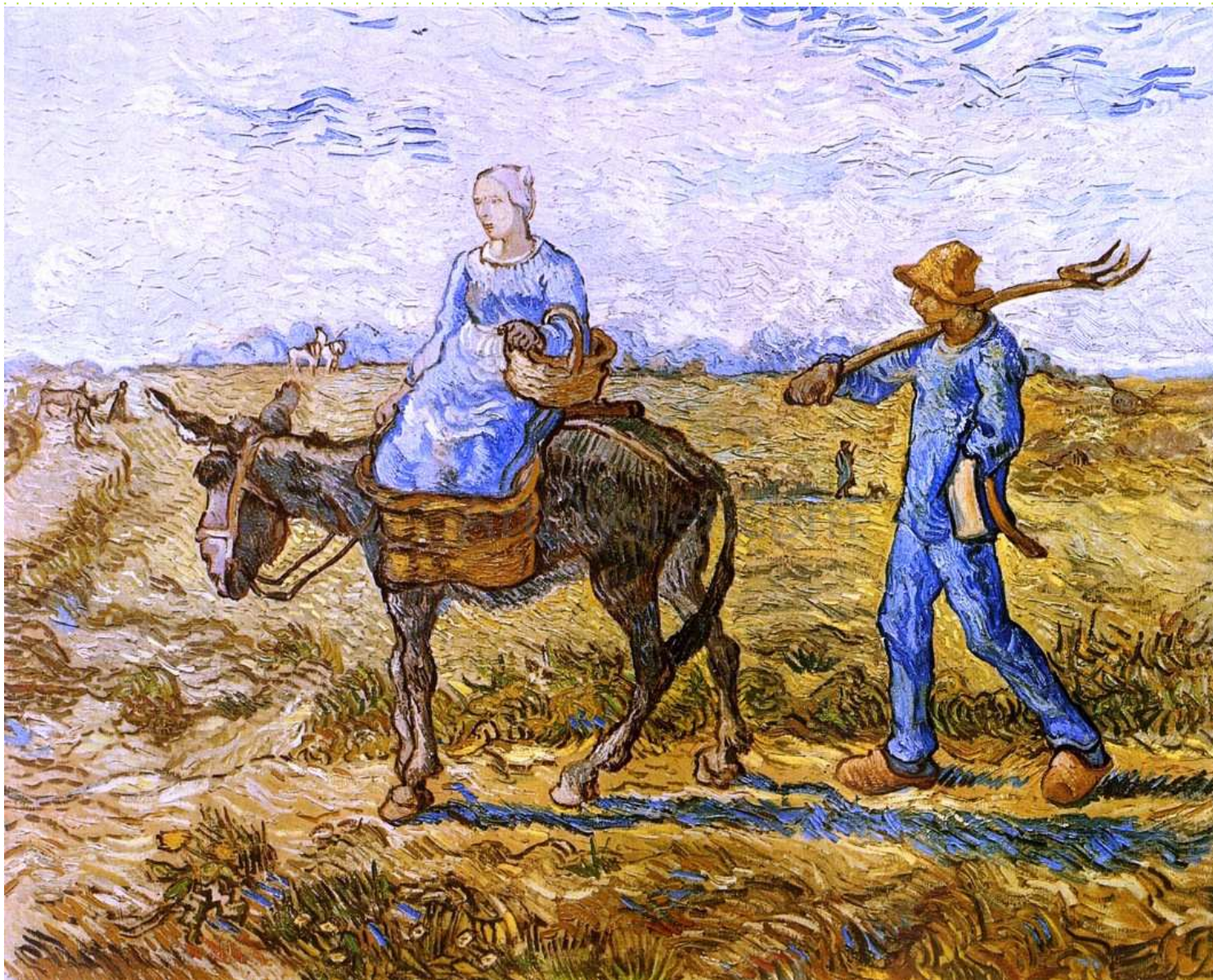
- Novost uměleckých projevů příslušníků tohoto hnutí spočívala především ve volbě námětů, tedy v obsahové rovině jejich děl.
- Realisté nehledali nové výtvarné formy, nýbrž čerpali inspiraci z bližší i vzdálenější minulosti.
- Obraceli se ke spřízněné tvorbě nizozemských umělců 17. století, především k Rembrandtovi, dále k některým pozdně renesančním mistrům a ke španělským realistickým malířům 17. století.

Jean-François Millet (1814-1875)

- syn rolníka
- 1834-1836 absolvoval první malířské školení v Cherbourgu, poté studoval od roku 1837 u Paula Delaroche v Paříži
- 1840 vystavil první dílo na Salonu
- na živobytí si vydělával malbou portrétů a žánrů z rokokového prostředí
- 1849 přesídlil natrvalo do Barbizonu

Jean-François Millet (1814-1875), Cesta do práce, 1851-1853, olej, plátno, 55,9 x 45,7 cm, Art Museum, Cincinnati

Vincent van Gogh, Rolnický pár na cestě do práce (podle Milleta), 1890, olej, plátno, 68,4 x 188 cm, Ermitáž, Petrohrad

Jean-François Millet (1814-1875), Klekání, 1857-1859, 55,5 x 66 cm, Musée d'Orsay, Paříž

Jean-François Millet (1814-1875), Pastýřka, 1862-64, olej, plátno, 81 x 101 cm, Musée d'Orsay, Paříž

Jean-François Millet (1814-1875), Rolník při roubování stromu, 1855, olej, plátno, 80,5 x 100 cm, Neue Pinakothek, Mnichov

Jean-François Millet (1814-1875), Sběračky klasů, 1857, olej, plátno, 83,5 x 111 cm, Musée d'Orsay, Paříž

Jules Breton (1827-1906), Odvolání sběraček obilí, 1859, olej, plátno, 90 x 176 cm, Musée d'Orsay, Paříž

Honoré Daumier (1808-1879)

- začínal jako grafik – karikaturista, v roce 1832 se dostal za jednu karikaturu na půl roku do vězení za urážku majestátu
- od roku 1833 pracoval pro časopis „Charivari“ na cyklech karikatur, vysmívajících se slabostem měšťáků
- jako malíř vystoupil na veřejnost teprve v roce 1878 s pracemi, které do té doby tvořil pro své potěšení

Honoré Daumier (1808-1879), Rue Transnonain, le 15 avril 1834, litografie,
290 × 445 mm

Maison Martinet, r Vivienne 41, et 117 du Cq⁵ Housé Brs.

Imp. Ch. Truong Cour des Miracles, 3. Paris.

Devant les tableaux de Meissonnier.

Honoré Daumier (1808-1879),
z cyklu novinových ilustrací
Le public du Salon, 1852

Maison Martinet, r Vivienne 41, et 117 du Cq⁵ Housé Brs.

Imp. Ch. Truong Cour des Miracles, 3. Paris.

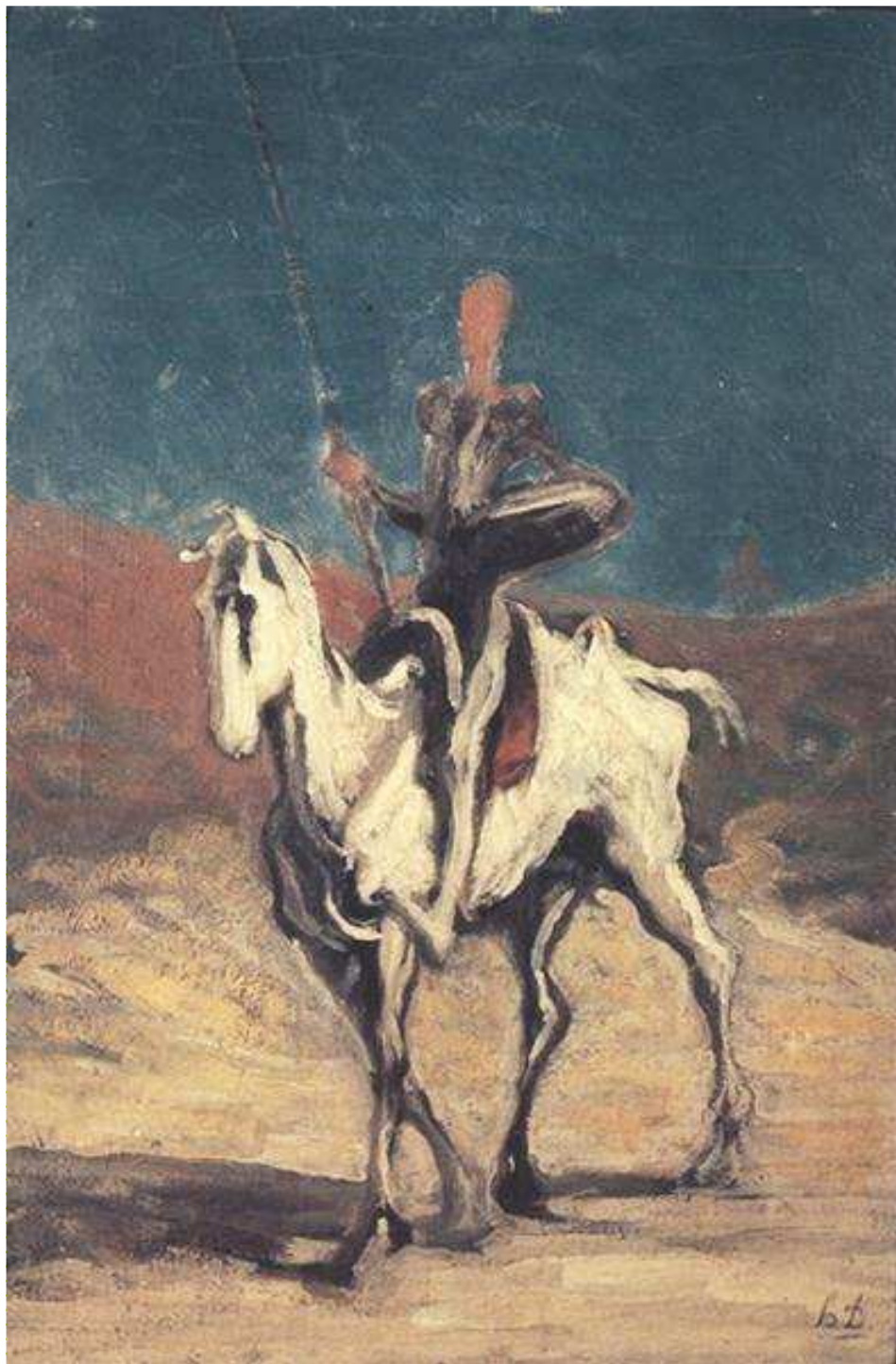
Un jour où l'on ne paye pas. — Vingt-cinq degrés de chaleur.

Honoré Daumier (1808-1879), Uprchlíci, 1848-1850, basrelief, sádra, 66 cm x 28 cm, Musée d'Orsay, Paříž

Honoré Daumier (1808-1879), Uprchlíci, 1849-1850, olej na dřevě, Musée du Petit Palais, Paříž

Honoré Daumier (1808-1879), Don Quijote, kolem 1868, olej, plátno, 52,2 x 32,8 cm, Neue Pinakothek, Mnichov

Honoré Daumier (1808-1879), Pradlena,
kolem 1863, 49 x 33,5 cm, Louvre, Paříž

Gustav Courbet (1819-1877)

- jeho osobnost a dílo je dodnes ukryto pod nánošem soudobých i pozdějších legend, dezinterpretací a polopravd
- pocházel z oblasti Franche-Comté (Ornans) na francouzsko-švýcarském pomezí
- jeho otec byl bohatý hospodář, starosta obce Flagey a přesvědčený liberál

Gustav Courbet (1819-1877), Po večeři v Ornans, kol. 1849, olej, plátno, 195 x 297 cm, Musée de Beaux-Arts, Lille

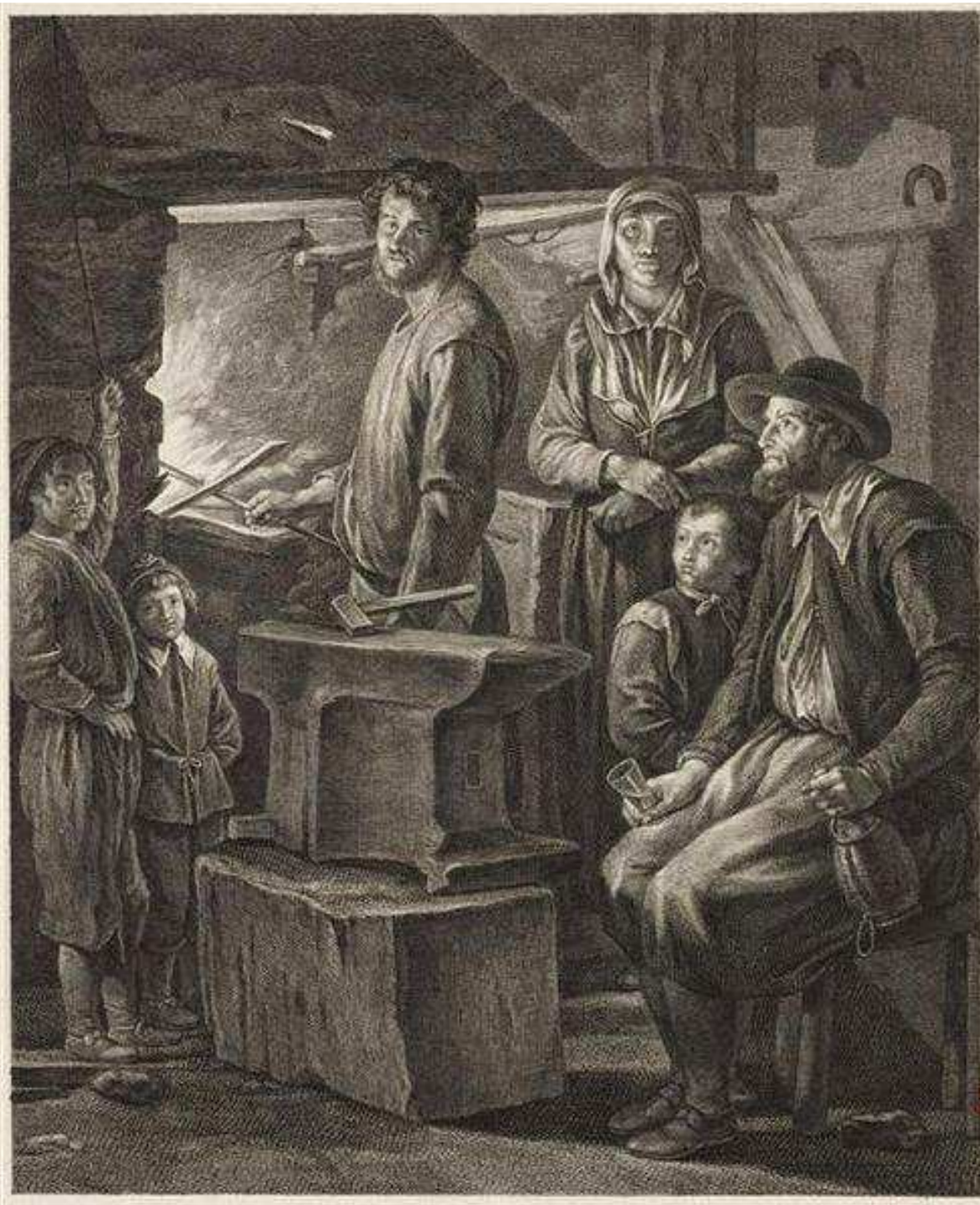
Gustav Courbet (1819-1877), Autoportrét (Courbet s černým psem), 1842

Gustav Courbet (1819-1877),
Čelista - Autoportrét, 1847, olej,
plátno, 117 x 90 cm,
Nationalmuseum, Stockholm

Gustav Courbet (1819-1877), Štěrkáři, 1849, olej, plátno, 165 x 238 cm, Zwinger, Drážďany (zničeno za druhé světové války)

Jean Charles Levasseur
podle bratří Le Nainů, Rodina
kováře, 2. čtvrtina 18. století,
grafika, papír, Louvre, Paříž

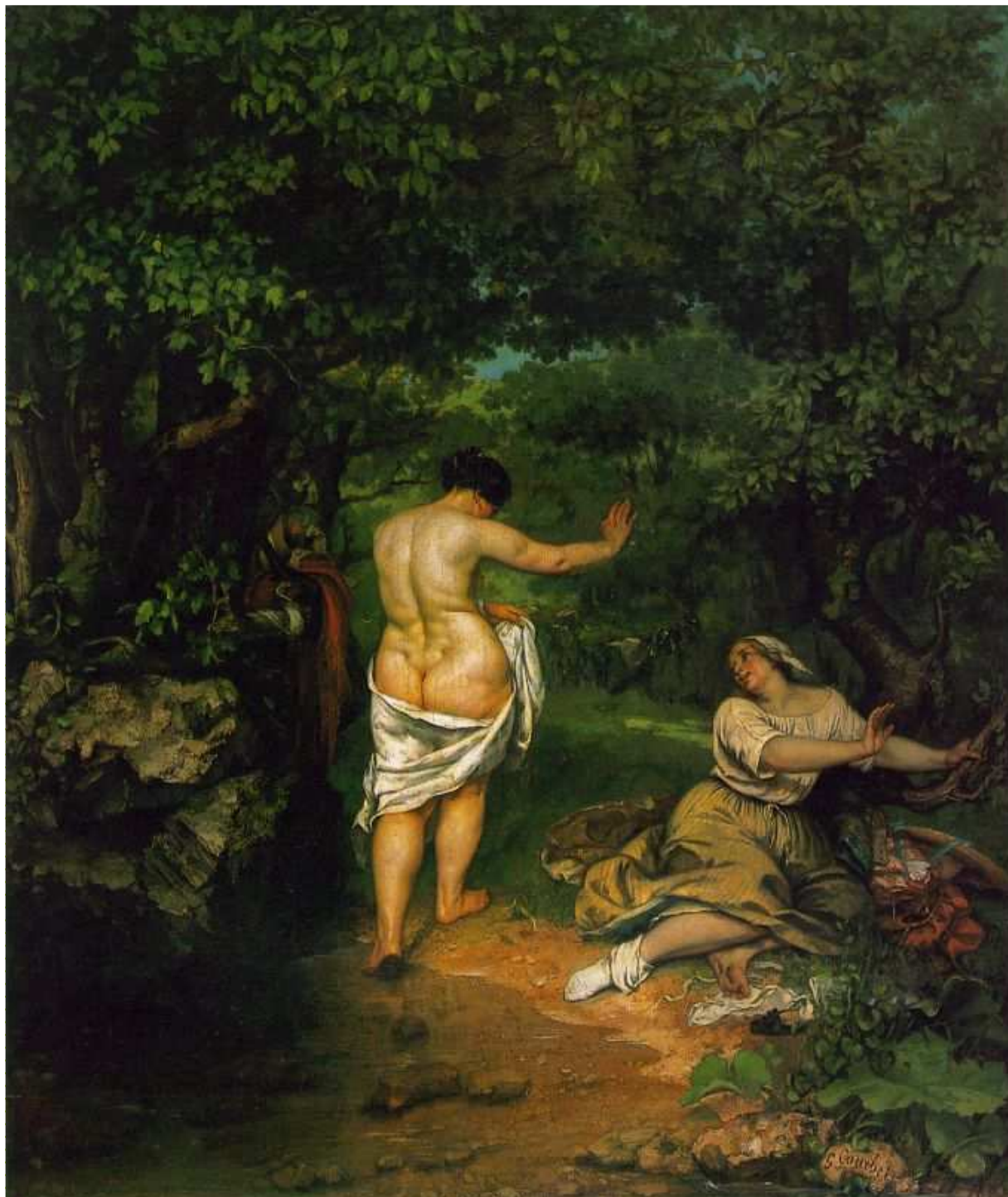
Frans Hals, Skupinová podobizna, 1633-37, olej, plátno, 207,3 x 427,5 cm, Rijksmuseum, Amsterdam

Gustav Courbet (1819-1877), Pohřeb v Ornans, 1849-1850, olej, plátno, 311,5 x 668 cm, Paříž, Musée d'Orsay

Domenico el Greco, Pohřeb hraběte Orgaze, 1586, olej, plátno, 480 x 360 cm, Santo Tomé, Toledo

Gustav Courbet (1819-1877), Koupající se, 1853, olej, plátno, 227 x 193 cm, Musée Fabre, Montpellier

Edouard Manet (1832-1883), *Le Dejeuner sur l'Herbe*, 1863, olej, plátno, 214 x 269 cm, Musée d'Orsay, Paris

Gustav Courbet (1819-1877), Malířův ateliér, 1855, olej, plátno, 361 x 598 cm, Louvre, Paříž

Gustav Courbet (1819-1877), Remízek srnců, 1866, olej, plátno, 174 x 209 cm, Musée d'Orsay, Paříž

Henri Fantin-Latour (1836-1904), Malířův ateliér ve čtvrti Batignolles, 1870, olej, plátno, Musée d'Orsay, Paříž

„realismus“ mimo Francii

- V ostatních částech Evropy docházelo k přirozenému rozvíjení realistických forem, protože velká část umělecké produkce vznikala pro potřeby představitelů rozvíjející se měšťanské buržoazní společnosti, kteří přirozeně tíhli k uměřeným až realistickým formám.
- Umělecký i společenský vývoj ve většině zemí však nedával podnět k uplatnění podobně radikálního uměleckého hnutí, jakým byl „realismus“ ve Francii.

„realismus“ v Německu

- Realistický způsob malby se zde dočkal velké pozornosti záhy po svém uplatnění ve Francii.
- Gustave Courbet Německo několikrát navštívil a našel zde také kupce pro velké množství svých obrazů.
- Pod jeho přímým vlivem tvořili malíři Hans Thoma (1839-1924), Wilhelm Leibl (1844-1900) nebo Wilhelm Trübner (1851-1917).
- Adolph Menzel (1815-1905) je považován za nejvýznamnějšího německého realistického malíře, byla mu ovšem spíše cizí politická angažovanost.

Wilhelm Leibl (1844-1900), Rozhovor sedláků, 1877, olej, dřevo, Oskar Reinhart Foundation, Winterthur

Adolph Menzel (1815-1905), Válcovna plechu, 1872-1875, olej, plátno, 158 x 254 cm, Staatliche Museen zu Berlin, Alte Nationalgalerie, Berlín